

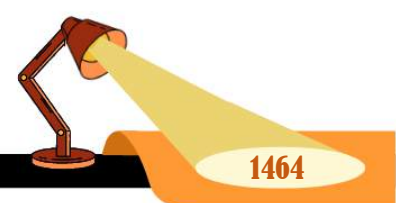
УДК 330.34.01:338.1(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2\(24\)-1464-1481](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2(24)-1464-1481)

Видобора Володимир Володимирович кандидат економічних наук, доцент
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-2255-0970>

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. У статті проаналізовано вплив макроекономічних чинників на рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) та визначено потенційні рушії його зростання. Кореляційно-регресійний аналіз виявив обернену залежність між ВВП та часткою сільськогосподарського сектору, демографічними показниками й обсягом інвестицій у наукові дослідження, що свідчить про структурні диспропорції. Водночас зафіксовано позитивні взаємозв'язки між показниками промислового виробництва, товарним сектором та науково-дослідними витратами. Для економічного ривка рекомендовано орієнтуватися на модернізацію промисловості через впровадження новітніх технологій у традиційні галузі та використання «переваг відсталості» шляхом запозичення технологій у більш розвинених країнах. Запропоновано трирівневий план відновлення економіки, який включає: у короткостроковій перспективі – підтримку критично важливих підприємств та малого бізнесу; у середньостроковій перспективі – відновлення зруйнованої інфраструктури та сприяння виходу українських товарів на світові ринки; у довгостроковій перспективі – розвиток промисловості на інноваційній основі та реформування систем освіти і науки. Передбачено, що короткострокові кроки допоможуть зупинити спад та створити основу для економічної стабільності, тоді як стратегічні заходи забезпечать реалізацію економічного ривка та підтримання стабільного росту у майбутньому. Проведено моделювання сценаріїв економічного зростання в Україні, яке підтверджує, що, незважаючи на негативний вплив низки макроекономічних факторів, збільшення частки промисловості у валовому внутрішньому продукті і, як наслідок, у реальному секторі економіки, суттєво впливає на можливості економічного зростання. Для економічного прориву України необхідно зосередитися на галузях, які забезпечать швидке зростання, створять робочі місця, підвищать конкурентоспроможність економіки та сприятимуть технологічним проривам. Визначено, що Україна має потенціал для переходу від сировинної моделі до високо-технологічної економіки шляхом розвитку оборонної промисловості, машинобудування, інформаційних технологій, енергетики та сільського господарства.

Ключові слова: економічне зростання, економічна політика, економічний ривок, кореляційно-регресійний аналіз, сценарії економічного зростання.

Vydobora Volodymyr Volodymyrovych PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Economic University, Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-2255-0970>

MODELING OF ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF IMPROVING ECONOMIC POLICY

Abstract. The impact of macroeconomic factors on the level of gross domestic product (GDP) of Ukraine and identifies those that can serve as driving factors for its increase are analyzed in the article. According to the results of the correlation and regression analysis, it is found that there is an inverse relationship between GDP and the share of the agricultural sector, demographic indicators and the volume of investment in research, which indicates structural imbalances in innovation and demographic processes. At the same time, positive correlations between industrial production, the commodity sector, and research expenditures are revealed, which demonstrate their close interdependence. It is recommended that in order to ensure an economic breakthrough, Ukraine should focus on modernizing its industry by introducing the latest technologies into traditional industries and using the “advantages of backwardness” by borrowing technologies from more developed countries. A three-tiered economic recovery plan is proposed, which includes: in the short term – support for critical enterprises and small businesses; in the medium term – reconstruction of the destroyed infrastructure and facilitation of Ukrainian goods to enter world markets; in the long term – development of industry on an innovative basis and reform of education and science systems. It is expected that short-term measures will help halt the decline and lay the foundation for economic stability, while strategic measures will ensure economic recovery and sustain stable growth in the future. Scenario modeling of economic growth in Ukraine is carried out, which confirms the fact that despite the negative impact of a number of macroeconomic factors, an increase in the share of industry in gross domestic product and, as a result, the real sector of the economy, significantly affects the possibilities of economic growth. For Ukraine’s economic breakthrough, it is necessary to focus on industries that will ensure rapid growth, create jobs, increase the competitiveness of the economy, and promote technological breakthroughs. It is determined that Ukraine has the potential to move from a raw material model to a high-tech economy through the development of the defense industry, machine building, information technologies, energy, and agriculture.

Keywords: economic growth, economic policy, economic breakthrough, correlation and regression analysis, economic growth scenarios.

Постановка проблеми. Валовий внутрішній продукт (ВВП) України є основним показником економічної потужності країни і відображає загальний рівень матеріального добробуту населення. У сучасних умовах війни та постійного економічного тиску Україна потребує точних інструментів для оцінки майбутніх тенденцій розвитку національної економіки. Розгляд різних факторів (інфляція, інвестиції, безробіття тощо), які впливають на ВВП, дозволяє визначити їхній внесок у загальну динаміку національної економіки. Це дає змогу розробляти ефективні стратегії для стимулювання зростання та підготовки до потенційних викликів. Крім того, аналіз цих чинників допомагає виявити майбутні тенденції розвитку національної економіки під впливом внутрішніх і зовнішніх умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні підходи до стимулювання економічного зростання в Україні висвітлено у працях вітчизняних дослідників, зокрема Ю. М. Бажала [1], В. М. Гесця [2; 3], Я. А. Жаліла [4], М. І. Зверякова [5; 6], М. І. Скрипниченко [7] та інших. Значна увага приділяється оцінюванню потенціалу зростання ВВП за умови реалізації структурних реформ, підвищення ефективності управління та активізації інвестиційної діяльності. Разом з тим, є потреба у подальшому вдосконаленні методології моделювання з урахуванням специфіки української економіки, зовнішніх ризиків та нестабільності внутрішнього середовища. Актуальним залишається завдання адаптації моделей до цілей державної політики економічного ривка.

Мета статті – виявлення ключових чинників економічного зростання України, формування пропозицій щодо удосконалення економічної політики та моделювання їх впливу на можливості реалізації економічного ривка.

Виклад основного матеріалу. Україна зараз стикається з низкою серйозних викликів: війна негативно впливає на зайнятість населення й призводить до зростання кількості мігрантів; високі інфляційні очікування створюють ризики для фінансової стабільності країни. У таких умовах аналіз ВВП дозволяє оцінити кінцевий результат економічної активності і приймати обґрунтовані рішення щодо державного управління. Тому, обґрунтовуючи авторські пропозиції щодо шляхів прискореного економічного зростання в країні, вважаємо за доцільне провести аналіз чинників, які найбільше впливають на рівень ВВП та можуть слугувати рушійними чинниками його підвищення.

Зважаючи на запропоновані рішення, серед чинників для аналізу обрано (табл. 1): y – ВВП у поточних цінах, млрд дол. США; x_1 – рівень інфляції, дефлятор ВВП, %; x_2 – валове нагромадження капіталу (% ВВП); x_3 – валові заощадження, % ВВП; x_4 – сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість у % ВВП; x_5 – промисловість (включаючи будівництво), додана вартість у % ВВП; x_6 – виробництво товарів, % ВВП; x_7 – витрати на дослідження і розробки в Україні, % ВВП; x_8 – чисельність населення, млн осіб.

Таблиця 1

Вихідні дані для аналізу чинників впливу на ВВП

Рік	ВВП у поточних цінах, млрд дол. США	Рівень інфляції, дефлятор ВВП, %	Валове нагромадження капіталу, % ВВП	Валові заощадження, % ВВП	Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість, % ВВП	Промисловість (включаючи будівництво), % додана вартість, % ВВП	Виробництво товарів, % ВВП	Витрати на дослідження і розробки в Україні, % ВВП	Чисельність населення, млн осіб
	у	х ₁	х ₂	х ₃	х ₄	х ₅	х ₆	х ₇	х ₈
1991	77,35	96,1	26,4	25,84*	24,6	54,6	31,3*	1,35	52,2
1992	73,95	1768,2	34,5	25,38*	20,9	52,1	44,6	1,32	52,3
1993	65,65	3333,6	36,3	24,92*	21,5	37,5	29,7	1,28	52,4
1994	52,55	953,0	35,3	32,27	14,6	42,6	35,0	1,25	52,1
1995	48,21	415,8	26,7	23,41	13,8	38,2	31,0	1,22	51,7
1996	44,56	66,1	22,7	19,98	12,2	33,8	27,5	1,19	51,2
1997	50,15	18,1	21,4	18,79	12,5	30,5	24,6	1,19	50,8
1998	41,88	12,0	20,8	18,33	12,1	30,6	25,3	1,07	50,4
1999	31,58	27,4	17,5	22,45	11,9	32,0	27,2	0,97	50,0
2000	32,38	27,5	19,8	20,93	14,0	31,7	17,4	0,93	49,6
2001	39,31	20,2	21,8	21,89	14,0	29,9	16,3	0,99	49,1
2002	43,96	5,3	20,2	23,87	12,6	30,2	16,9	0,96	48,7
2003	52,01	8,2	21,9	23,91	10,5	30,4	17,5	1,07	48,3
2004	67,22	15,3	21,1	27,90	10,4	29,4	17,5	1,04	48,0
2005	89,24	24,1	22,5	21,93	8,9	30,2	18,5	1,00	47,6
2006	111,88	14,9	24,5	19,40	7,2	30,5	18,7	0,91	47,3
2007	148,73	22,8	27,8	20,21	6,3	30,7	18,4	0,82	47,1
2008	188,11	29,0	27,4	16,21	6,5	28,1	15,9	0,81	46,8
2009	121,55	12,6	17,1	12,07	6,9	24,8	14,3	0,83	46,6
2010	141,21	13,7	18,4	13,94	7,4	25,6	13,1	0,80	46,5
2011	169,33	14,2	20,4	11,72	8,2	24,8	11,8	0,71	46,3
2012	182,59	8,0	19,6	12,30	7,8	24,3	12,2	0,72	46,2
2013	190,5	4,3	16,4	7,89	8,7	22,4	11,1	0,73	46,1
2014	133,5	15,9	13,4	9,90	10,2	22,8	12,2	0,65	46,0
2015	91,03	38,9	15,9	21,46	12,1	21,7	11,9	0,61	45,8
2016	93,36	17,1	21,7	19,73	11,7	23,2	12,2	0,48	45,6
2017	112,09	22,1	20,0	16,86	10,2	23,3	12,0	0,45	45,4
2018	130,89	15,4	18,6	13,62	10,1	23,3	11,5	0,47	45,2
2019	153,88	8,2	14,9	12,29	9,0	22,6	10,8	0,43	45,0
2020	156,62	10,3	8,9	12,22	9,3	20,8	10,1	0,40	44,7
2021	199,77	24,8	14,5	12,56	10,9	23,2	10,3	0,38	44,3
2022	161,99	34,9	12,1	16,42	8,6	18,0	7,6	0,33	41,0
2023	178,76	18,50	15,1	10,04	7,4	18,8	8,2	0,33	37,7*

Джерело: дані Світового банку [8].

* Прогнозні дані.

Аналіз кореляційних зв'язків між економічними показниками (табл. 2) виявив, що валовий внутрішній продукт (ВВП) у поточних цінах має найсильнішу негативну кореляцію з часткою сільського господарства, лісового господарства та рибальства у ВВП (x_4 , коефіцієнт кореляції: $-0,779$), що може свідчити про значну залежність економіки від менш продуктивних секторів. Також спостерігається суттєвий негативний зв'язок ВВП із чисельністю населенням (x_8 , $-0,722$) і витратами на дослідження та розробки (x_7 , $-0,745$), що може вказувати на те, що зростання цих показників супроводжується зниженням ефективності економіки.

Таблиця 2

**Результати кореляційного аналізу чинників впливу на рівень ВВП
України**

Рік	ВВП у поточних цінах, млрд дол. США	Рівень інфляції, дефлятор ВВП, %	Валове нагромадження капіталу, % ВВП	Валові заощадження, % ВВП	Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість, % ВВП	Промисловість (включаючи будівництво), додана вартість, % ВВП	Виробництво товарів, % ВВП	Витрати на дослідження і розробки в Україні, % ВВП	Чисельність населення, млн осіб
	y	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8
y	1	-0,230	-0,420	-0,779	-0,572	-0,570	-0,647	-0,722	-0,745
x_1	-0,230	1	0,677	0,395	0,623	0,487	0,574	0,441	0,449
x_2	-0,420	0,677	1	0,699	0,552	0,784	0,790	0,750	0,709
x_3	-0,779	0,395	0,699	1	0,615	0,729	0,722	0,728	0,702
x_4	-0,572	0,623	0,552	0,615	1	0,800	0,728	0,625	0,680
x_5	-0,570	0,487	0,784	0,729	0,800	1	0,924	0,857	0,830
x_6	-0,647	0,574	0,790	0,722	0,728	0,924	1	0,872	0,861
x_7	-0,722	0,441	0,750	0,728	0,625	0,857	0,872	1	0,922
x_8	-0,745	0,449	0,709	0,702	0,680	0,830	0,861	0,922	1

Джерело: власні розрахунки автора.

Інші змінні, такі як рівень інфляції (x_1 , $-0,230$) та валові заощадження (x_3 , $-0,420$), мають слабкий або помірний негативний зв'язок із ВВП. Водночас, частка промисловості (x_5 , $-0,572$) і виробництво товарів (x_6 , $-0,570$) у створенні доданої вартості також негативно корелюють із ВВП, що може свідчити про низьку частку цих галузей в економіці.

Валові заощадження (x_3) мають сильний позитивний зв'язок із виробництвом товарів (x_6 , $0,784$), витратами на дослідження (x_7 , $0,790$) та чисельністю

населення ($x_8, 0,750$). Це демонструє, що заощадження є ключовим драйвером економічної активності, особливо в секторах, пов'язаних із виробництвом.

Сільське господарство (x_4) позитивно корелює з виробництвом товарів ($x_6, 0,729$), витратами на дослідження ($x_7, 0,722$) і кількістю населення ($x_8, 0,728$). Однак його сильний негативний вплив на ВВП може свідчити про низьку ефективність цього сектора в умовах досліджуваної економіки.

Промисловість (x_5) демонструє високу кореляцію з виробництвом товарів ($x_6, 0,800$) і витратами на дослідження ($x_7, 0,728$), що підтверджує взаємозв'язок цих галузей. Виробництво товарів (x_6) також тісно пов'язане з витратами на дослідження ($x_7, 0,924$) та чисельністю населенням ($x_8, 0,857$), що підкреслює їхню важливість для інноваційної діяльності та у формуванні ефективної структури економіки. Однак їхній негативний вплив на ВВП може свідчити про неефективність використання ресурсів.

Загалом, негативні зв'язки ВВП із ключовими секторами, такими як сільське господарство, витрати на дослідження, вказують на структурні проблеми в економіці, тоді як позитивні кореляції між іншими змінними підкреслюють залежність економіки від взаємозв'язку виробництва, інновацій та заощаджень.

Розрахувавши регресійну модель, виявлено залежність залежної змінної (рівнем ВВП у поточних цінах) від шести незалежних змінних: x_1 – рівень інфляції, дефлятор ВВП, %; x_3 – валові заощадження, % ВВП; x_4 – сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість у % ВВП; x_5 – промисловість (включаючи будівництво), додана вартість у % ВВП; x_6 – виробництво товарів, % ВВП; x_7 – витрати на дослідження і розробки в Україні, % ВВП.

Відповідно до моделі, рівняння залежності змінної від незалежних чинників має вигляд формули 1:

$$204,495y = 0,037x^1 - 5,075x^3 - 8,870x^4 + 9,066x^5 - 4,483x^6 - 113,739x^7 \quad (1)$$

За результатами проведення регресійного аналізу (табл. 5.4) виявлено, що значення ВВП негативно залежить від змінних, таких як сільське господарство у створенні доданої вартості та чисельність населення, а також від витрат на дослідження, що може вказувати на структурні недоліки в інноваційному секторі та демографічному навантаженні. Позитивні кореляції між змінними, які характеризують промисловість, виробництво товарів та витрати на дослідження, підкреслюють взаємозалежність цих галузей, хоча вплив останніх двох чинників на ВВП у цьому контексті є негативним.

Таблиця 3

**Результати регресійного аналізу впливу макроекономічних факторів
на рівень ВВП України (ймовірність $\alpha < 0,05$, $N = 33$)**

Регресійна статистика						
Множинний R	0,930					
R^2	0,865					
Нормований R^2	0,834					
Стандартна помилка	22,246					
Дисперсійний аналіз						
Змінна	x_1	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7
t -критерій Стюдента (критичний)	-1,703	-1,703	-1,703	-1,703	-1,703	-1,703
t -критерій Стюдента (розрахунковий)	4,287	-4,922	-4,881	5,675	-3,174	-4,023
F -критерій Фішера (критичний)	2,459	2,459	2,459	2,459	2,459	2,459
F -критерій Фішера (розрахунковий)	27,860	27,860	27,860	27,860	27,860	27,860
Коефіцієнт	0,037	-5,075	-8,870	9,066	-4,483	-113,739

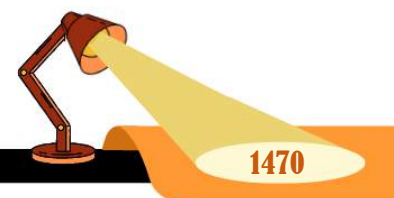
Джерело: власні розрахунки автора.

Щодо оцінки моделі, то множинний коефіцієнт кореляції ($R = 0,930$) – свідчить про високий ступінь зв'язку між незалежними змінними і залежною. Коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,865$) свідчить, що близько 86,5% варіації ВВП пояснюється змінами незалежних змінних. Нормований R^2 (0,834) підтверджує високу якість моделі. Стандартна помилка (22,246) показує середню похибку оцінки ВВП.

Результати дисперсійного аналізу встановили, що F -критерій Фішера: 27,86 – модель є статистично значущою. Висока значущість F -критерія підтверджує, що хоча б одна незалежна змінна суттєво впливає на залежну. Усі змінні є статистично значущими ($p < 0,05$), тобто їхній вплив на ВВП доведений. Як свідчить t -критерій Стюдента, модель є статистично значимою і зв'язкам між змінними можна довіряти.

Таким чином, за результатами аналізу встановлено, що:

- початкове значення ВВП України, яке спостерігається при відсутності впливу всіх інших факторів, становить 204,5 млрд доларів США;
- збільшення рівня інфляції на один відсотковий пункт призводить до зростання очікуваного значення ВВП країни приблизно на 37 млн дол. США, якщо впливу інших чинників немає;
- підвищення валових заощаджень країни на один відсотковий пункт зменшує очікуване значення ВВП приблизно на 5077 млн дол. США за умови рівності усіх інших чинників;

- збільшення частки сільського господарства у ВВП країни призводить до зниження очікуваного ВВП приблизно на 8870 млн дол. США за умови рівності усіх інших чинників;

- підвищення частки промисловості у структурі ВВП країни відбувається зростання очікуваного значення цього показника більш ніж удвічі порівняно з його внеском у ВВП (9066 млн дол. США) за умови, що дія інших чинників не зміниться;

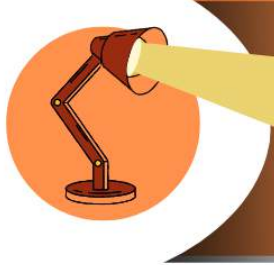
- негативне співвідношення між витратами на науково-дослідні розробки і зростанням вітчизняного продукту свідчить про те що збільшення цих витрат може бути пов'язано зі зниженням ефективності використання ресурсів чи негативними процесами всередині економіки держави.

Регресійна модель свідчить про наявність сильних взаємозв'язків між незалежними змінними, однак вплив цих змінних на ВВП є здебільшого негативним. Це вказує на структурні дисбаланси в економіці, де значна частка ВВП може залежати від неефективних або низькопродуктивних секторів.

Таким чином, здійснений аналіз чинників, що впливає на рівень ВВП країни свідчить, що Україна має орієнтуватися на модернізацію промисловості: впровадження новітніх технологій у традиційні галузі, такі як машинобудування, агропродовольчий комплекс зі створенням доданої вартості, а не виробництво і реалізацію сировинної продукції, оборонна промисловість тощо, що дозволить підвищити продуктивність і зменшити витрати. Більше того, застосування сучасних методів виробництва та нових технологій може забезпечити швидке зростання промислового сектора. Вважаємо, реалізація цих кроків можлива, адже Україна має унікальну можливість скористатися «перевагами відсталості», щоб прискорити своє економічне зростання, зокрема через посилення індустріалізації та впровадження сучасних технологій та інновацій. Саме це може стати головним і потужним каталізатором для економічного ривка в Україні, адже як зазначав О. Гершенкрон [9, с. 63]: «... ймовірність здійснення індустріалізації перебуває в прямій залежності від того, наскільки велике відставання країни з упровадження технологічних інновацій, що його може бути компенсовано завдяки запозиченню технологій у розвиненіших країн. Запозичення технологій, ..., було одним із головних чинників, що забезпечують високу швидкість розвитку в економічно відсталій країні, яка вступає у фазу індустріалізації».

Зважаючи на відсталість країни у розробці НДР та впровадженні інновацій, важливим є імпорт зарубіжного технічного обладнання з одночасним запозиченням зарубіжних «ноу-хау», що підвищує шанси на швидку індустріалізацію, завдяки чому «реальні економічні досягнення значно перевищують економічний потенціал відсталої країни» [9, с. 63]. Разом із тим, не менш важливо підтримувати науково-дослідницьких інститутів та університетів, які повинні

бути інтегровані у виробничу сферу, залучати висококваліфікований персонал науковців та дослідників до розробки власних наукових розробок, а також створення платформ для наукових обмінів та співпраці з міжнародними науково-дослідними організаціями, формуючи підґрунтя для науково-технічного прогресу в межах країни.

Забезпечення розвитку промисловості на інноваційній основі вимагає впровадження комплексних заходів, що поєднують короткострокові стратегії для негайного покращення ситуації та довгострокові стратегії для забезпечення сталого розвитку та адаптації до глобальних економічних змін.

Короткострокові заходи повинні бути спрямовані на стимулювання інноваційної активності в промисловості та підтримку підприємств, що займаються впровадженням нових технологій. Одним із таких заходів є підтримка досліджень та розробок через субсидії або податкові пільги для компаній, які інвестують у нові технології. Це дозволить знизити фінансові ризики та заохотити підприємства до розвитку нових продуктів та процесів. Також необхідно створити сприятливу інвестиційну атмосферу для впровадження інновацій. Доцільно розвивати державно-приватне партнерство, що забезпечить мобілізацію як державних, так і приватних ресурсів для інноваційної діяльності.

Важливим аспектом короткострокової стратегії є навчання та підготовка кваліфікованих кадрів, здатних працювати з новітніми технологіями. Підтримка вищих навчальних закладів та наукових інститутів у вигляді фінансування їхніх програм та створення інноваційних центрів, де студенти та молоді вчені можуть працювати над реальними проектами, стимулює розвиток висококваліфікованої робочої сили.

Крім того, варто акцентувати увагу на інтеграції цифрових технологій у виробничі процеси. Це включає автоматизацію, використання штучного інтелекту, Інтернету речей та інших сучасних цифрових інструментів, що дозволяють знижувати витрати, покращувати якість продукції та підвищувати ефективність виробництва.

Довгострокова стратегія розвитку промисловості на інноваційній основі передбачає створення національної інноваційної екосистеми. Однією з основних складових цієї стратегії є модернізація інфраструктури через державні програми, які стимулюють підприємства до інвестування в нові технології, а також сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, що є основою інноваційної активності. Важливою частиною довгострокової стратегії є забезпечення належного фінансування нових підприємств, зокрема через державні програми підтримки інноваційних проєктів.

Довгострокова стратегія також передбачає розвиток національних і міжнародних інноваційних кластерів, де підприємства, наукові установи та освітні організації співпрацюватимуть для створення нових технологій і їх

впровадження у виробництво. Це дозволить значно підвищити рівень досліджень і розробок, а також забезпечить конкурентоспроможність на світовому ринку. Стратегічним напрямком є розвиток інтелектуальної власності.

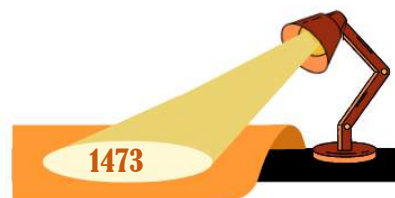
Загалом, комплексний підхід, який поєднує підтримку інновацій у короткостроковій перспективі та створення довгострокової стійкої екосистеми інновацій, забезпечить розвиток промисловості на інноваційній основі, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки як на національному, так і на світовому рівні.

Проте вважаємо за доцільне робити фокус на внутрішньому ринку. Саме розвиток внутрішнього ринку через підтримку місцевих виробників і стимулювання внутрішнього споживання допоможе створити стійкий попит на продукцію та послуги. Стимулювання внутрішнього виробництва та споживання є ключовими аспектами економічного розвитку України, оскільки це безпосередньо впливає на стабільність економіки, зменшення залежності від зовнішніх ринків і покращення соціально-економічних умов у країні. Розвиток внутрішнього виробництва дозволяє зменшити залежність від імпорту, сприяє зростанню робочих місць. Зміцнення національного положення на локальному ринку сприятиме подоланню периферійної залежності від провідних країн, особливо в нинішніх умовах посилення імперіалізму в світі.

Однією з головних переваг стимулювання внутрішнього виробництва є зменшення зовнішньої економічної залежності. Країни, які здатні виробляти більше продукції всередині, зменшують потребу в імпорті товарів і послуг. Це дозволяє зберігати валютні резерви, покращувати платіжний баланс і зміцнювати національну валюту. Крім того, розвиток внутрішнього виробництва стимулює економічне зростання, оскільки збільшення виробництва веде до створення нових робочих місць і зниження безробіття, що в свою чергу позитивно впливає на споживчий попит.

Щодо споживання, важливо розуміти, що попит на внутрішні товари є рушійною силою для виробників, стимулюючи їх до покращення якості продукції та впровадження інновацій. Підвищення рівня внутрішнього споживання сприяє активізації економічної діяльності, оскільки зростає попит на товари та послуги. Це дозволяє підприємствам нарощувати виробництво, впроваджувати нові технології та ефективніше використовувати ресурси. Стимулювання внутрішнього попиту через підвищення рівня доходів населення, розвиток соціальних програм, підтримку малого та середнього бізнесу сприяє росту внутрішнього ринку. Важливими складовими є також підтримка інвестицій у споживчі сектори економіки, розширення кредитування для населення та розвитку інфраструктури. Це дозволяє створити замкнуту економічну систему, де попит і пропозиція взаємодіють на національному рівні.

Стимулювання внутрішнього виробництва та споживання має також важливе соціальне значення, адже дозволяє знижувати рівень бідності, покращувати

соціальну стабільність та сприяти рівномірному розвитку різних регіонів країни. Підвищення добробуту громадян через створення нових робочих місць і покращення рівня споживання забезпечує сталий розвиток суспільства в цілому, знижуючи соціальну напругу і сприяючи формуванню середнього класу.

На наш погляд, саме середній клас є основною соціальною силою, яка б могла стимулювати економічний ривок, оскільки він є основою стабільності національної економіки. По-перше, середній клас є основним споживачем товарів та послуг, що стимулює внутрішній попит і підтримує активність виробничих секторів економіки. Коли рівень доходів у середнього класу зростає, зростає і споживчий попит, що в свою чергу стимулює підприємства до розширення виробництва, інвестицій у нові технології та інновації. Це дозволяє створювати нові робочі місця, знижувати рівень безробіття та підвищувати загальний рівень добробуту населення.

По-друге, середній клас є головним «двигуном» розвитку малого та середнього бізнесу, який відіграє ключову роль у розвитку економіки країни. Люди середнього класу часто є підприємцями або підтримують малий бізнес як споживачі його продукції. Зростання числа підприємців, що належать до середнього класу, сприяє створенню нових підприємств, а отже, нових робочих місць та можливостей для економічного розвитку. Такий бізнес, як правило, є більш гнучким, адаптивним і схильним до інновацій, що допомагає підвищувати конкурентоспроможність економіки.

Крім того, середній клас є основним платником податків, що дозволяє фінансувати важливі державні програми та інфраструктурні проекти, які стимулюють загальний розвиток економіки. Це забезпечує стабільне наповнення бюджету і дозволяє уряду інвестувати у розвиток освіти, охорони здоров'я, транспорту та інших сфер, що мають прямий вплив на економічне зростання та соціальну стабільність. Він також стимулює розвиток інтелектуального капіталу. Освічені, кваліфіковані його представники є рушійною силою для інноваційних процесів, а їхня участь у науково-технічному прогресі забезпечує поступову модернізацію виробництва та впровадження нових технологій. Вони також активно підтримують розвиток культурної та освітньої сфер, що в перспективі покращує загальний рівень найманих працівників в країні.

Загалом, середній клас є основною соціальною силою, яка підтримує споживчий попит, інвестує в бізнес, фінансує державні ініціативи та сприяє розвитку інновацій. У свою чергу, зростання середнього класу забезпечує справедливіший розподіл доходів і підвищує соціальну стабільність, що важливо для економічного ривка.

Не менш значимим елементом сприяння економічному зростанню шляхом інтенсивного розвитку реального сектора економіки є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які забезпечують приплив капіталу, необхідного для

розвитку підприємств, створення нових робочих місць та впровадження інновацій. Інвестори, вкладаючи кошти в економіку країни, не лише фінансують проекти, а й передають нові технології, знання та управлінські практики, що сприяє модернізації виробництва та підвищенню продуктивності. Інвестиції також стимулюють розвиток інфраструктури, оскільки нові підприємства потребують належних умов для ведення діяльності — доріг, енергетичних мереж, транспортних і комунікаційних систем. Вони також підвищують конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні, створюючи передумови для експорту та зміцнення платіжного балансу.

Прямі інвестиції сприяють розвитку підприємницького сектору, оскільки великі міжнародні компанії часто стають партнерами для локальних підприємств, що дозволяє останнім отримувати доступ до нових ринків та ресурсів. Це сприяє економічному зростанню не лише через розширення виробничих потужностей, а й через збільшення рівня зайнятості та доходів населення. Вони можуть позитивно впливати на фінансовий сектор країни, забезпечуючи стабільність валютного курсу, покращуючи платіжний баланс і зміцнюючи національну валюту, оскільки іноземні інвестори часто здійснюють операції в місцевій валюті, що створює попит на неї. Однак для досягнення всіх цих результатів потрібно, щоб інвестиції надходили в стратегічно важливі сектори економіки, зокрема в промисловість, інфраструктуру, високі технології.

Для цього слід сформувати якісне інституційне середовище: держава повинна гарантувати чітку правову систему, стабільність та функціонування надійних політичних та економічних інститутів, які б сприяли зниженню рівня корупції в країні, забезпечували гарантію прав власності, чіткі «правила гри» для підприємств. Наявність чітких і стабільних законів, захисту прав власності, а також ефективного судочинства створює умови для довгострокових інвестицій, як іноземних, так і внутрішніх, і забезпечує захист від ризиків.

Вагомою складовою інституційного середовища є регуляторні механізми, які сприяють розвитку підприємництва, зокрема через податкову політику, митні правила, ліцензування та дозвільні процедури. Простота ведення бізнесу, прозорість процедур та відсутність бюрократичних бар'єрів створюють умови для активізації підприємницької діяльності, залучення інвестицій та зростання конкурентоспроможності підприємств. Крім того, ефективні фінансові інститути, такі як банки та фондові ринки, мають важливе значення для забезпечення доступу до капіталу та інвестиційних можливостей.

У свою чергу, інституції, які забезпечують стабільність політичної ситуації та забезпечують верховенство права, допомагають уникати економічних криз та соціальних потрясінь, що також є важливими для сталого економічного розвитку.

Не менш важливим є зміцнення неформальних інституцій, які б сприяли ідеології індустріалізації, підтримці підприємницького сектора в суспільстві,

впливають на соціальну взаємодію, довіру в суспільстві, формування корпоративної культури та стійкість економічних процесів. Вони формують додаткові механізми координації, що можуть бути надзвичайно важливими для розвитку економіки, особливо в умовах, коли формальні інституції ще недостатньо розвинені або неефективні. Наявність сильних соціальних мереж та культурних практик може суттєво покращити ефективність економічних транзакцій, знижуючи потребу в бюрократичних процедурах та контролі. Такі мережі можуть служити інструментами подолання труднощів, що виникають через недосконалість формальних інститутів, зокрема у умовах високого рівня бюрократії чи корупції.

Неформальні інститути також можуть допомагати зменшувати соціальну нерівність, забезпечуючи можливості для обміну ресурсами та підтримки між членами суспільства, зокрема в умовах економічної нестабільності. Вони сприяють розвитку колективної відповідальності, підвищують соціальну згуртованість і стабільність, створюючи сприятливе середовище для економічного поступу.

Для того, щоб здійснити економічний ривок в Україні, сприяти окресленим крокам, необхідно забезпечити стійке фінансове середовище та активну роль банківського сектору у стимулюванні економічного зростання, адже для економічного розвитку важливим є своєчасне й ефективне залучення капіталу для розвитку індустріальних секторів економіки. У випадку України, що переживає трансформаційні процеси, банківська система має суттєву роль у забезпеченні доступу до фінансування для підприємств, зокрема, малих і середніх. Оскільки країна все має проводити значну модернізацію інфраструктури та виробництва, банки повинні надавати кредити, інвестиції та консультації для нових технологічних і промислових ініціатив, що стимулюватиме економічне зростання. В Україні банки можуть стати каналами для реалізації політики розвитку через механізми державного кредитування, субсидії або гарантії для інноваційних проектів. Вони можуть гарантувати стабільність і довіру до фінансових ринків, сприяючи таким чином залученню інвестицій та розвитку бізнесу. Державне регулювання в цьому контексті повинно створювати умови для ефективної роботи банківської системи, де фінансові установи забезпечують економічну стабільність та розвиток підприємств. Крім того, українські банки можуть сприяти економічному зростанню через залучення іноземних інвестицій та участь у міжнародних програмах розвитку.

Щоб зрозуміти, на скільки раціональними є запропоновані кроки, здійснимо сценарне моделювання економічного зростання в Україні, зважаючи на ключові чинники, які впливають на рівень ВВП. Для цього побудуємо песимістичний, нейтральний та оптимістичний прогнози зростання ВВП, розглядаючи зміну значень показників, щодо промислового та інноваційного розвитку, які

відображають рівень індустріалізації. Інші змінні фіксуватимемо на реалістичних умовних рівнях, залежно від сценарію.

Песимістичний сценарій передбачає, що економічні умови не надто сприятливі, не відбувається ні посилення індустріалізації, ні науково-дослідної та інноваційної активності. Нейтральний сценарій визначає, що рівень ключових показників зростає не значно, тоді як оптимістичний сценарій припускає, що економічні умови сприятливі, спостерігається позитивний вплив індустріалізації та НТП на ВВП. Вихідні дані для сценарного прогнозування та результати аналізу на основі рівняння залежності ВВП від низки чинників, розглянутих вище, представлено у табл. 4.

Таблиця 4

Сценарне моделювання зростання ВВП України

Сценарій	Рівень інфляції, дефлятор ВВП, %	Валові заощадження, % ВВП	Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість, % ВВП	Промисловість (включаючи будівництво), додана вартість, % ВВП	Виробництво товарів, % ВВП	Витрати на дослідження і розробки в Україні, % ВВП	Прогноз ВВП, млрд дол. США	Абсолютна зміна ВВП відносно рівня 2023 р., %
	x_1	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	y	
Песимістичний	20	8	8	15	7	0,3	164,161	-8,2%
Нейтральний	18	12	10	25	9	0,5	184,998	3,5%
Оптимістичний	10	15	12	35	10	0,8	203,800	14,0%

Джерело: власні розрахунки автора.

Таким чином, моделювання прогнозних сценаріїв підтверджує той факт, що пропри негативний вплив низки макроекономічних чинників, підвищення частки промисловості у ВВП та, як наслідок реального сектору економіки, істотно впливає на можливості економічного зростання. Так, за рахунок підвищення доданої вартості, створеній у промисловості, до 35% від ВВП, при зростанні витрат на наукові дослідження і розробки понад удвічі проти рівня 2023 р. до 0,8% від ВВП, скороченні інфляції до 10%, збільшенні валових заощаджень до 15% та частки сільського господарства у ВВП країни до 12%, дозволяє досягти зростання валового внутрішнього продукту на 14%. Проте у разі песимістичного сценарію, коли частка промисловості у ВВП сягає 15%, рівень інфляції – 20%, а інші показники змінюються не дуже суттєво (у межах 2%), скорочення ВВП становить 8,2%.

Зважаючи на це, для економічного ривка України необхідно зробити ставку на галузі, які забезпечать швидке зростання, створять робочі місця, підвищать конкурентоспроможність економіки та сприятимуть технологічному прориву. Україна має потенціал перейти від сировинної моделі до високотехнологічної економіки через розвиток кількох ключових напрямів.

Оборонно-промисловий комплекс може стати потужним драйвером економіки завдяки розвиненій військовій промисловості та унікальному бойовому досвіду України. Розширення виробництва безпілотників, бронетехніки, артилерійських систем та засобів кібербезпеки не лише зміцнить національну безпеку, але й відкриє нові експортні можливості. Інвестиції в оборонно-промисловий комплекс стимулюватимуть розвиток суміжних галузей, включаючи металургію, електроніку та галузь інформаційних технологій, а висока додана вартість продукції забезпечить зростання ВВП і надходження валютних надходжень.

Машинобудування та електротранспорт мають особливе значення з огляду на потужну історичну базу України в цій сфері, незважаючи на втрату значної частини виробничих потужностей через деіндустріалізацію. Локалізація виробництва електротранспорту, включаючи електробуси, поїзди та вантажівки, зменшить залежність від імпорту та створить можливості для експорту в ЄС, де зростає попит на сучасні транспортні рішення. Розвиток цього сектору активізує також металургію, хімічну промисловість та електроніку.

Відновлювана енергетика та воднева економіка відкривають для України нові перспективи в контексті світової тенденції на декарбонізацію. Будівництво вітрових та сонячних електростанцій знизить енергетичну залежність країни, а виробництво «зеленого» водню може стати важливим джерелом валютних надходжень завдяки експорту. Цей напрямок також стимулюватиме розвиток енергетичного машинобудування та акумуляторних технологій, створюючи нові робочі місця та залучаючи інвестиції.

Інформаційні технології та високі технології представляють один із найдинамічніших секторів української економіки. Розвиток штучного інтелекту, обробки великих даних, оборонних технологій може перетворити цей сектор на рушій економічного зростання. Високий попит на ІТ-продукти забезпечить приплив валютних доходів і розвиток стартапів, а автоматизація промисловості та цифровізація державного сектору підвищать продуктивність економіки в цілому. Виробництво електроніки та мікропроцесорів створить високооплачувані робочі місця в технологічному секторі.

Агропереробка та харчова промисловість мають значний потенціал, враховуючи статус України як світового лідера у виробництві агропродукції. Перехід від експорту сировини до глибокої переробки суттєво збільшить додану вартість. Виробництво біопродуктів, рослинних білків, дитячого харчування та

заморожених продуктів підвищить доходи аграрного сектору та експортний потенціал країни. Створення нових виробництв у регіонах сприятиме зайнятості населення та розвитку місцевої інфраструктури. Більше того, що для цього є значні можливості, адже Україна володіє значними абсолютними перевагами в аграрному секторі відповідно до теорії Адама Сміта, що передбачає можливість виробляти сільськогосподарські товари з нижчими витратами або ефективніше порівняно з іншими країнами.

Ці переваги базуються на кількох фундаментальних факторах: наявності близько 25% світових запасів чорнозему, сприятливому помірному кліматі, відносно низькій вартості праці порівняно з розвиненими країнами, розвиненій аграрній інфраструктурі та доступі до міжнародних ринків, що робить Україну одним із провідних експортерів зернових культур.

Характерною особливістю українського аграрного сектору є його значна монополізація, з великою часткою продукції, що контролюється агрохолдингами. Ці великі компанії мають найнижчі витрати виробництва завдяки масштабному землеволодінню, автоматизації, використанню сучасних агротехнологій та ефективному управлінню трудовими ресурсами. Така концентрація капіталу дозволяє їм пропонувати продукцію за конкурентними цінами на світовому ринку.

Зважаючи на це, держава може використовувати фіскальні механізми для вилучення частини прибутку аграрного сектору через різні форми оподаткування: податок на прибуток, ПДВ на експорт (з можливістю часткової компенсації), єдиний податок, а також плату за оренду державних земель. Ці податкові надходження можуть бути спрямовані на розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Стратегічно важливим є використання прибутків аграрного сектору для розвитку інноваційних галузей через державні інвестиції та субсидії. Серед пріоритетних напрямків: авіа- та космічна (представлена компаніями «Антонов», КБ «Південне») та оборонна промисловість, машинобудування (енергетика, транспорт, робототехніка), ІТ-сектор з цифровими технологіями, про який згадувалося раніше.

Україна також може використовувати свої абсолютні переваги в аграрному секторі для отримання значних прибутків від експорту сільськогосподарської продукції, а держава – перенаправляти частину цих доходів на розвиток високотехнологічних секторів. Така модель перерозподілу прибутків від аграрного сектору на користь промислового розвитку може стати ефективною стратегією економічного зростання України, використовуючи природні переваги країни для розбудови сучасної багатогалузевої економіки.

Реіндустріалізація України, зосереджена на цих стратегічних напрямках, дозволить країні здійснити перехід до високотехнологічної економіки, зміцнити свої експортні позиції та суттєво підвищити добробут населення, створюючи основу для сталого довгострокового економічного зростання.

Завдяки цим крокам Україна має потенціал інтегруватися у світову економіку не як сировинний придаток чи периферійна країна, а як технологічний партнер із високою доданою вартістю. В контексті визначених напрямків реіндустріалізації інтеграція у світ-систему має відбуватися багатовекторно, охоплюючи різні аспекти міжнародної економічної взаємодії. Пріоритетним завданням є пошук свого місця в глобальних ланцюгах вартості, зосереджуючись на сегментах із вищою доданою вартістю.

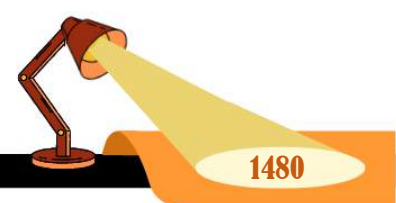
Висновки. Таким чином, вважаємо обґрунтованим впровадження низки представлених рекомендацій, як щодо оперативного реагування на нинішню ситуацію, так і заходів, спрямованих на довгострокову перспективу. Короткострокові кроки допоможуть зупинити спад та створити основу для економічної стабільності, тоді як стратегічні заходи забезпечать реалізацію економічного ривка та підтримання стабільного росту у майбутньому.

Література:

1. Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України: колективна монографія / [Єгоров І. Ю., Бажал Ю. М., Кіндзерський Ю. В. та ін.] ; за ред.: чл.-кор. НАН України І. Ю. Єгорова та д.е.н. Ю. В. Кіндзерського ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Електронні дані. К., 2023. 240 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf> (дата звернення: 16.01.2025).
2. Геєць В. М. Формування профілю стратегічно важливих видів промислової діяльності в Україні (погляд на перспективу). *Економіка України*. 2023. № 9. С. 03–29.
3. Геєць В. М. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. *Економіка України*. 2024. № 67. 11(756). С. 03–28.
4. Тридцять років Незалежності України: соціально-економічні підсумки та стратегічні візії майбутнього : аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилюк, О. О. Коломієць та ін.] ; (за наук. ред. д-ра екон. наук. Я. А. Жаліла). Київ : НІСД, 2021. 324 с.
5. Зверяков М.І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 03–19.
6. Зверяков, М. Структура національної економіки в умовах глобальних змін. *Економіка України*. 2024. №67. 12 (757). С. 03–25.
7. Чинники і тренди економічного зростання в Україні : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук М. І. Скрипниченко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2018. 386 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf> (дата звернення: 24.11.2024).
8. Дані Світового банку. Індикатори економічного стану. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 11.12.2024).
9. Gerschenkron A. Economic backwardness in historical perspective, a book of essays. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, 1962.

References:

1. Yehorov, I. Yu., Bazhal, Yu. M., Kindzerskyi, Yu. V., et al. (2023). *Otsinka innovatsiinoho rozvytku ta strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy* [Assessment of innovative development and structural transformations in the economy of Ukraine]. Kyiv: NAS of Ukraine. Retrieved from <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf> (accessed January 16, 2025). [in Ukrainian].

2. Heiets, V. M. (2023). Formuvannia profilu stratehichno vazhlyvykh vydiv promyslovoi diialnosti v Ukraini (pohliad na perspektyvu) [Formation of the profile of strategically important types of industrial activity in Ukraine (a view to the future)]. *Ekonomika Ukrainy*, (9), 3–29. [in Ukrainian].

3. Heiets, V. M. (2024). Superechnosti ta perspektyvy ekonomichnoho zrostannia na innovatsiinii osnovi v Ukraini [Contradictions and prospects of economic growth on an innovative basis in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 67(11[756]), 3–28. [in Ukrainian].

4. Zhalilo, Ya. A., Bazyliuk, Ya. B., Kolomiiets, O. O., et al. (2021). *Trydtsiat rokiv Nezalezhnosti Ukrainy: sotsialno-ekonomichni pidsumky ta stratehichni vizii maibutnoho* [Thirty years of Ukraine's independence: Socio-economic results and strategic visions of the future]. Kyiv: NISS. [in Ukrainian].

5. Zvieriakov, M. I. (2022). Formuvannia modeli ekonomichnoho rozvytku v novykh istorychnykh realiakh [Formation of the model of economic development in new historical realities]. *Ekonomika Ukrainy*, (8), 3–19. [in Ukrainian].

6. Zvieriakov, M. I. (2024). Struktura natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobalnykh zmin [Structure of the national economy under global changes]. *Ekonomika Ukrainy*, 67(12[757]), 3–25. [in Ukrainian].

7. Skrypnychenko, M. I. (Ed.). (2018). *Chynnyky i trendy ekonomichnoho zrostannia v Ukraini* [Factors and trends of economic growth in Ukraine]. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf> (accessed November 24, 2024). [in Ukrainian].

8. World Bank. (2024). Economic indicators. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator> (accessed December 11, 2024). [in English].

9. Gerschenkron, A. (1962). *Economic backwardness in historical perspective: A book of essays*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.02.2026

